

EKONOMİ POLİTİK

Erinç Yeldan, 22 Ocak 2020

Küresel Riskler Raporu 2020

Dünya Ekonomi Forumu (WEF) 21-24 Ocak tarihleri arasında gelenekselleşmiş yıllık toplantısını Davos'ta yapıyor olacak. Toplantı öncesinde WEF, 2020'nin *Küresel Riskler Raporu*'nu kamuoyu ile paylaştı. Biz de gezegenimizde küresel sermayenin en güçlü sözcüsü diye nitelendirebileceğimiz bu örgütün küresel riskler üzerine olan algısını böylece izleyebilmek olanağı bulduk.

WEF Raporunun katılımcıları 2020'de küresel ekonomi için en önemli olarak şu beş tehdidi "risk" olarak değerlendiriyorlar: (1) iklim değişikliğinin yol açtığı aşırı hava olayları; (2) iklim değişikliği ile mücadelenin başarısızlığa uğraması; (3) doğal afetler; (4) biyolojik çeşitliliğin kaybı; ve (5) insan eliyle yaratılan çevre felaketleri.

Dolayısıyla, *Dünya Ekonomi Forumu*, belki de tarihinde ilk kez tamamı "çevresel sorunlardan" oluşan bir listeyi gezegenimizin iktisadi ve sosyal faaliyetleri önünde duran en önemli riskler olarak yorumluyor. İlginçtir, bundan sadece on iki yıl önce, söz konusu riskler listesinde "iklim ve çevresel tehditler" üzerine hiçbir madde yer almıyordu. Örneğin 2007'nin listesinde en baş sırada "alt yapı sorunları" bulunmakta; bunu da "petrol fiyatları"; "salgın hastalıklar" ve "Çin ekonomisinde yavaşlama ve sert iniş" gibi tehdit algıları izlemekte idi. "Düzensiz (uluslararası) göç" tehdidi ise en son dört sene önce listenin ilk sırasında yer alıyordu.

WEF'nin öngörülerine göre sadece 2018'de iklim krizi nedeniyle yaşanan doğal afetlerin ekonomik maliyeti 165 milyar doları buluyor. Önlem alınmadığı takdirde bu tür maliyetler yüzyılın sonuna değin ABD için milli gelirin yüzde10'una ulaşacak. Raporu göre "biyolojik çeşitliliğin tahribatı" önümüzdeki on yılın en önemli tehdidi olarak görülüyor. Raporun yazarları günümüzde süregelen biyolojik yok oluş haddinin son on milyon yılın ortalamasının onlarca, hatta yüzlerce daha fazlasına ulaştığını ve önlem alınmadığı takdirde insanların sağlıklı yaşamaları için gerekli gıda zincirinin çökmesine neden olacağı uyarısını paylaşıyorlar.

Çok yakın zamanlara kadar WEF açısından makroekonomik sorunların temelinde yatan riskler çoğunlukla finansal kırılganlıklara ve fırsat eşitsizliklerine dayandırılmaktaydı. Rapor 2020'de de bu tehditlerin süreceğini öngörmekte. Daralan ticaret hacmi, durgunlaşan yatırım harcamaları ve genişleyen borç yükü ile birlikte geleneksel para ve maliye politikalarının artık ulusal ekonomileri küresel pazarların aşırı oynak ve belirsiz fiyat hareketlerine karşı koruyamadığı vurgusu da Raporun sayfalarında sıkça dile getirilmekte.

Dünya Ekonomi Forumunun araştırmacıları bütün bu gerçekler karşısında küresel ekonomide yoğunlaşan eşitsizliğin tüm insanlığın geleceğini tehdit etmekte olduğunu vurgulamaktalar. Raporun yazarlarına göre, eğer küresel sistem daha eşitlikçi ve sosyal açıdan daha bilinçli bir duyarlılığa kavuşturulamaz ise, süregelen durgunluk ve şiddetlenen eşitsizlik ile sosyal

dışlanma birbirlerini besleyerek çözülemeyecek bir kısır döngüye girecek. Bu sorunlar yumağı karşısında WEF'in sürdürülebilir ekonomik büyüme ve toplumsal ve siyasi istikrarın korunması için öne sürdüğü çözüm önerisi ise, sosyal dayanışmayı ve eşitliği göz önünde bulunduracak bir tür “*paydaşlar kapitalizminin*” (stakeholder capitalism) yaratılması. Dolayısıyla, WEF'e göre sermayenin olabildiğince “geniş tabana” yayılması ve daha adil paylaşımı söz konusu paydaşlar kapitalizminin ana eksenini olmalı.

Paylaşımada adaletsizlik ve sömürü sorunları, kuşkusuz ki küresel kapitalist sistemin en büyük açmazlarını oluşturmaktadır. Ancak, neredeyse 250 sene öncesinden bilimsel olarak gösterildiği üzere, kapitalist sistemde sömürü ve adaletsiz bölüşüm olgularına müdahale ancak ve ancak üretim sürecinin doğrudan ve daha en başından itibaren toplumcu bir anlayışla eşitlik ve sosyal fayda ilkelerine göre düzenlenmesiyle mümkün. Bu türden bir toplumsal üretim sistemini ise artık “kapitalizm” diye adlandırmıyoruz.